

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

АДАПТАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО СТАНДАРТІВ ПРАВА ЄС

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять
для підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»
за спеціальністю 081 «Право»
Освітньо-професійна програма «Кримінальна юстиція
(Суд. Прокуратура. Адвокатура)»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
кримінального права та правосуддя
Протокол № 14 від 01.11.2023 року

Чернігів 2023

Адаптація кримінального законодавства до стандартів права ЄС. Методичні вказівки до семінарських занять для підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 081 «Право» освітньо-професійна програма «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)» / Укл.: Коломієць Н.В. Чернігів: Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій НУ «Чернігівська політехніка». 2023. 19 с.

Укладачі: Коломієць Наталія Володимирівна, д.ю.н., професор

Відповідальний за випуск: Сенченко Надія Миколаївна, к.ю.н., доцент

Рецензент: Селецький Олексій Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій НУ «Чернігівська політехніка»

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
1 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АДАПТАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО СТАНДАРТІВ ЄС».....	5
1.1 Тематичний план навчальної дисципліни	5
1.2 Структура навчальної дисципліни.....	10
1.3 Методи поточного контролю	11
2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	13
Тема 1. Виникнення і розвиток Європейського союзу і його правової системи	13
Тема 2. Загальна характеристика права Європейського Союзу	13
Тема 3. Правові основи механізму Європейського союзу	14
Тема 4. Захист прав людини в Європейському союзі.....	15
Тема 5. Членство в ЄС	15
Тема 6 Судовий контроль у праві ЄС.....	16
Тема 7. Кримінальне право держав-членів Європейського Союзу.....	17
Рекомендована література	18

ПЕРЕДМОВА

Метою викладання навчальної дисципліни «Адаптація кримінального законодавства до стандартів права ЄС» є формування у здобувачів вищої освіти знань у галузі права, яке регулює суспільні відносини у сфері організаційно-правової системи функціонування, специфіки дії права ЄС, співвідношення права ЄС та внутрішньодержавного права держав-членів ЄС.

В результаті вивчення дисципліни «Адаптація кримінального законодавства до стандартів права ЄС» здобувач має

знати:

- принципи гармонійного розвитку юриспруденції в аспекті адаптації кримінального законодавства України до права ЄС;
- законодавства України у сфері євроінтеграції

вміти:

- управляти інформацією;
- використовувати теоретичні знання й практичні навички для застосування їх у сфері адаптації кримінального законодавства України до права ЄС;
- проводити правове обґрунтування рішень у сфері євроінтеграції;
- використовувати знання, уміння й навички в галузі кримінального права для теоретичного питань і вирішення практичних завдань.

1 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АДАПТАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО СТАНДАРТІВ ЄС»

1.1 Тематичний план навчальної дисципліни Змістовий модуль 1. Інституційне право Європейського союзу

Тема 1. Виникнення і розвиток Європейського союзу і його правової системи

Передумови виникнення європейських співтовариств. Етапи розвитку права європейських співтовариств. Створення Європейського союзу. Амстердамські договори і реформування Європейського союзу. Ніщський договір і розширення Європейського союзу. Лісабонські договори і перспективи розвитку Європейського союзу

Тема 2. Загальна характеристика права Європейського Союзу

Поняття, природа та предмет права Європейського Союзу. Співвідношення права ЄС, міжнародного права та національного права членів ЄС. Принципи права ЄС. Система права ЄС. Поняття джерел права ЄС. Гармонізація правових систем держав-членів ЄС. Безпосереднє застосування права ЄС органами ЄС. Відповідальність за порушення норм комунітарного права. Тлумачення комунітарного права. Первинне законодавство Європейського Союзу і його значення. Дія в часі та просторі нормативних актів союзу. Договори як конституційна основа права Європейського Союзу. Похідне (вторинне) законодавство як частина системи норм, розроблених згідно з основними договорами.

Тема 3. Правовий механізм Європейського союзу

Компетенція Європейського союзу. Договірний механізм регулювання інтеграції в Європейському союзі. Інституційний механізм Європейського союзу. Система актів інститутів Європейського союзу

Тема 4. Захист прав людини в Європейському союзі

Становлення та розвиток захисту прав людини в ЄС. Принцип поваги до прав людини як європейська цінність в міжнародних договорах ЄС з третіми країнами. Європейське громадянство. Хартія основних прав ЄС. Інституційний механізм ЄС у сфері захисту прав людини. Місце Європейської конвенції прав людини у правопорядку Європейського союзу.

Тема 5. Правовий статус людини і громадянина у праві ЄС

Місце інституту основ правового статусу особи у системі права ЄС. Система та джерела норм права ЄС, які визначають правовий статус людини та громадянина. Елементи правового статусу людини та громадянина у праві ЄС. Принципи правового статусу людини і громадянина. Основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Гарантії прав і свобод людини і громадянина. Судовий захист. Позасудові засоби захисту. Інститут Омбудсмана ЄС. Органи спеціальної компетенції у сфері захисту прав людини. Процесуальні гарантії. Справедливість та неупередженість суду. Право на захист та правову допомогу. Процесуальні гарантії захисту прав та свобод у сфері кримінального судочинства. Матеріальні гарантії. Майнова відповідальність ЄС та держав-членів ЄС за порушення прав і свобод людини.

Змістовий модуль 2. Організаційне забезпечення адаптації законодавства України до *acquis* ЄС

Тема 6. Членство в ЄС

Члени Європейського Союзу. Процедура розширення Європейського Союзу. Політика сусідства Європейського Союзу. Копенгагенські критерії. Об'єктивні та суб'єктивні критерії членства в Європейському Союзі. Політичні критерії. Економічні критерії. Інші критерії. Географічний критерій членства. Розподіл компетенції між Союзом та державами. Виключна компетенція. Спільна компетенція. Доповнююча компетенція. Спеціальна компетенція. Дорозуміла компетенція. Паралельна компетенція.

Тема 7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони

Загальна характеристика Угоди про асоціацію. Основний зміст Угоди. Укладення та набрання чинності Угодою про асоціацію.

Тема 8. Судовий контроль у праві ЄС

Судова система Європейського Союзу. Принципи побудови та функціонування судової системи ЄС. Суд ЄС, структура та повноваження. Особливості провадження у судах Європейського Союзу. Види провадження у Судах ЄС. Особливості спірного та безспірного провадження. Провадження у міжнародно-правових, конституційних, адміністративних, цивільних та арбітражних справах. Провадження за скаргами про порушення установчих договорів. Досудова та судова стадія провадження. Провадження преюдиційного запиту. Провадження з надання висновку. Окреме провадження.

Особливості судового захисту в системі Європейського Союзу. Позови, що подаються Комісією, і підстави для подання позовів. Стадії допозовної діяльності Комісії. Посередництво між Комісією і державою відповідачем. Позови, що подаються іншими державами-членами, і їх розгляд у суді. Позови про невизнання правових актів недійсними. Критерій прийнятності. Позови про бездіяльність критерію прийнятності та підстави для їх розгляду. Позови, що впливають з відповідальності. Позадовірна відповідальність: основні принципи і критерій прийнятності. Скарги на незаконність. Проведення справи в суді. Матеріальні підстави для перегляду. Поняття відсутності компетенції і порушення суттєвих вимог процесуального характеру. Процедури виконання рішень. Засоби судового захисту непрямої дії. Поняття суду чи трибуналу держави-члена. Положення національного права, національних судів і національних процесуальних правил. Апеляція проти рішень про затвердження за преюдиційним тлумаченням. Вплив преюдиційних тлумачень на розвиток права союзу.

Тема 9. Кримінальне право ЄС

Співвідношення міжнародного кримінального права, європейського кримінального права та кримінального права ЄС. Кримінальне право в межах Першої опори. Співробітництво у сфері охорони порядку та правосуддя у кримінальних справах. Розвиток співпраці у сфері охорони порядку та правосуддя країн-членів Європейського Союзу. Шенгенська зона. Зближення національних норм та інститутів кримінального права. Політика ЄС щодо окремих злочинів. *Corpus Juris*. Зелена книга про створення посади Європейського прокурора. Відмивання грошей. Заходи в межах Першої опори ЄС. Заходи в межах Третьої опори ЄС. Корупція. Корупція в державному секторі. Корупція у приватному секторі. Розповсюдження наркотиків. Торгівля людьми та злочини проти дітей. Рамкове рішення про торгівлю людьми.

Рамкове рішення про боротьбу з сексуальною експлуатацією дітей та дитячою порнографією. Тероризм. Злочини проти довкілля.

Тема 10. Європейський поліцейський офіс (Європол)

Цілі, функції та повноваження Європолу.

Структура Європейського поліцейського офісу.

1.2 Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної форми навчання								
		Всього	У тому числі							
			Лек.	Пр.	Лаб.	С.р.				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Змістовий модуль 1. Інституційне право Європейського союзу										
1	Виникнення і розвиток Європейського союзу і його правової системи	15		2		2		-		11
2	Загальна характеристика права Європейського Союзу	15		2		2		-		11
3	Правовий механізм Європейського союзу	15		2		2		-		11
4	Захист прав людини в Європейському союзі	14		2		2		-		10
5	Правовий статус людини і громадянина у праві ЄС	11		-		-		-		11
	Разом за змістовим модулем 1	70		8		8		-		54
Змістовий модуль 2. Організаційне забезпечення адаптації законодавства України до acquis ЄС										
6	Членство в ЄС	14		-		2		-		12
7	Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони	2		2		-				-
8	Судовий контроль у праві ЄС	16		2		2		-		12
9	Кримінальне право ЄС	16		2		2		-		12

10	Європейський поліцейський офіс (Європол)	2		2		-				-
Разом за змістовим модулем 2		50		8		6		-		36
Усього годин задисципліну		120		16		14		-		90

1.3 Методи поточного контролю

Оцінювання знань студентів здійснюється відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів національного університету "Чернігівська політехніка"», погодженого вченою радою та затвердженого наказом ректора.

З дисципліни студент може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і до 40% підсумкової оцінки – на екзамені.

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із студентами під час лекцій та опитувань студентів. Бали, які набрані ЗВО за результатами активності на семінарах та за контрольну роботу, складають оцінку поточного контролю, яка фіксується в журналі оцінок в системі управління навчанням MOODLE і доступна ЗВО протягом семестру.

Семестровий контроль у вигляді екзамену проводиться під час сесії з трьома запитаннями: двома теоретичними (по 10 балів максимум за кожне) та одним практичним (20 балів максимум). Оцінка за результатами вивчення дисципліни формується шляхом додавання підсумкових результатів поточного контролю до екзаменаційної оцінки. Ті студенти, які не виконали всі обов'язкові види робіт та за результатами роботи в семестрі набрали менше 20 балів, мають пройти повторний курс вивчення дисципліни.

Якщо відповідь повна і зміст відповіді студента повністю відповідає сутності поставленого запитання, можна отримати від 33 до 40 балів. В тому випадку, коли студент виконує всі завдання без грубих помилок, можна

отримати від 24 до 32 балів. Якщо при виконанні завдань студент допускає грубі помилки, і всі запитання вирішені менш, ніж на половину, можна отримати від 17 до 24 балів. За невиконання хоча б одного завдання, не можна отримати більше 16 балів.

Складання екзамену є обов'язковим елементом підсумкового контролю знань для студентів, які претендують на оцінку «добре» або «відмінно». Якщо студент виконав всі види робіт протягом семестру та набрав 60% підсумкової оцінки (тобто «задовільно»), то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати екзамен.

В випадку повторного складання екзамену всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний екзамен складається з трьома питаннями: двома теоретичними (по 30 балів максимум за кожне) та одним практичним (40 балів максимум). Екзаменаційні білети знаходяться у пакеті документів на дисципліну.

У випадку, якщо студент протягом семестру не виконав в повному обсязі передбачених робочою програмою всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані лабораторні роботи або не набрав мінімально необхідну кількість балів (20), він не допускається до складання екзамену під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів національного університету "Чернігівська політехніка", погодженого вченою радою та затвердженого наказом ректора.».

Повторне складання екзамену з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.

Політика дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету "Чернігівська політехніка", погодженого вченою радою НУ "Чернігівська політехніка" та введеного в дію наказом ректора.

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Виникнення і розвиток Європейського союзу і його правової системи

Охарактеризувати нормативно-правові акти

1. Амстердамський Договір 02.10.1997 р. URL: <https://web.archive.org/web/20120829111957/http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf>
2. Договір про Європейське Співтовариство з атомної енергії від 25.03.1957 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_027
3. Договір про Європейський Союз від 07.02.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029
4. Договір про заснування Європейської Спільноти від 25.03.1957 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017
5. Лиссабонський договір 13.12.2007 р. URL: <http://eulaw.ru/treaties/lisbon>
6. Ніццький договір про внесення змін та доповнень до Договору про Європейський Союз
7. Договорів про заснування Європейських Співтовариств та деяких пов'язаних з ними [...] від 26.02.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_261

Тема 2. Загальна характеристика права Європейського Союзу

Охарактеризувати нормативно-правові акти

1. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2016/425 Про засоби індивідуального захисту та скасування Директиви Ради 89/686/ЄЕС від 09.03.2016 р. № 2016/425. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_010-16?lang=ru 68

2. Регламент Комісії (ЄС) № 317/2013 від 08 квітня 2013 р. про внесення змін до додатків регламентів (ЄС) № 1983/2003, (ЄС) № 1738/2005, (ЄС) № 698/2006, (ЄС) [...] від 08.04.2013 р. № 317/20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-13

3. Договір про Європейський Союз та про функціонування Європейського Союзу (консолідована версія) (2010/C 83/01) від 30.03.2010 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU10267.html

4. Регламент Європейського соціально-економічного комітету 14.07.2010 р. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32010Q1209\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32010Q1209(01))

5. Договір про заснування Європейської Спільноти від 25.03.1957 . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017

6. Договір про Європейський Союз від 07.02.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029

7. Регламент № 6/2002 Ради Європейського Союзу про промислові зразки Європейського співтовариства від 12.12.2001 р. № 6/2002 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_031

8. Нові правила регламенту Комітету Регіонів 31.01.2014 р. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32014Q0305\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32014Q0305(01))

Тема 3. Правові основи механізму Європейського союзу

Питання для обговорення

1. Європейський Парламент.
2. Європейська Рада.
3. Європейська комісія (Комісія).
5. Суд Європейського Союзу.
6. Європейський центральний банк.
7. Рахункова палата

Тема 4. Захист прав людини в Європейському союзі

Надати розширену відповідь

1. Які права людини закріплені в установчих договорах ЄС?
2. Яким чином відбувається співпраця ЄС із Європейським судом з прав людини?
3. Охарактеризуйте етапи становлення захисту прав людини в Європейському Союзі?
4. Які принципи захисту прав людини були сформованими у ЄС?
5. Яке значення Хартії основних прав ЄС у побудові наднаціональної системи захисту прав людини?
6. Назвіть основні політичні права громадян державчленів ЄС?
7. Назвіть основні соціальні права громадян державчленів ЄС?
8. Які інституції покликані забезпечити дотримання прав людини?
9. Розкрийте повноваження Європейського омбудсмена?

Тема 5. Членство в ЄС

Надати розширену відповідь

1. Коли і де були схвалені Копенгагенські критерії?
2. Що включає політичний критерій членства в ЄС.
3. Що включає географічний критерій членства в ЄС.
4. Що собою являють перехідні періоди при прийнятті держав до ЄС.
5. Які підстави призупинення членства в ЄС?
6. Які підстави припинення членства в ЄС?
7. Який із інституційних органів приймає рішення про призупинення членства в ЄС.

Тема 6 Судовий контроль у праві ЄС

Охарактеризувати нормативно-правові акти

1. Договір про заснування Європейської Спільноти від 25.03.1957 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017
2. Додатковий протокол до Європейської соціальної хартії Рада Європи; Протокол, Міжнародний документ від 05.05.1988 р. № ETS № 128. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_332
3. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062
4. Європейська соціальна хартія від 18.10.1961 р. № ETS № 35. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_300 148
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
6. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання від 10.12.1984 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085
7. Рамкова конвенція про захист національних меншин від 01.02.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055
8. Угода між Україною та Європейським Союзом про внесення змін до Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз від 23.07.2012. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_b15
9. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб від 18.06.2007. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_851
10. Хартія основних прав Європейського Союзу від 07.12.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо

лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України: Закон України від 13 травня 2014 р. № 1261-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1261-18>

Тема 7. Кримінальне право держав-членів Європейського Союзу

Питання для обговорення

1. Поняття, мета та завдання кримінального права окремих держав-членів Європейського Союзу.
2. Система кримінального права окремих держав-членів Європейського Союзу.
3. Принципи та методи співробітництва між державами-членами Європейського Союзу у галузі кримінального права.
4. Кримінальне право держав-членів Європейського Союзу в системі юридичних дисциплін.

Рекомендована література

Базова

1. Право Європейського Союзу : підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.] ; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 9-те, змінене і допов. Харків : Право, 2019. 442 с.
2. Тетарчук І. В. Європейське право (право Європейського Союзу). К. : Центр учбової літератури, 2019. 158 с.
3. Вішняков О. К. Право Європейського Союзу. К. : Фенікс, 2013. 883 с.
Право Європейського Союзу: підручник / за ред. В. І. Муравйова. К.: Юрінком Інтер, 2015. 704 с.
4. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз історія і засади функціонування. К.: Знання, 2012. 759 с.
5. Право Європейського Союзу: підручн. / за ред. О. К. Вишнякова. Одеса: Фенікс, 2013. 883 с.
6. Сидорук Т., Павлюк В., Малькін В. Європейська інтеграція України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Л.: ПАІС, 2011. 270 с.
7. Право Європейського Союзу : основи теорії / за ред. І. В. Яковюка. Київ: Право, 2019. 360 с.
8. Скулиш Є. Д., Довгань О. Д., Солodka О. М. Європейська інтеграція України: підруч. для слухачів, курсантів та студентів ВНЗ. Київ: Наук.-вид. центр Нац. акад. СБ України, 2012. 383 с.
9. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. Р. А. Петрова. К. : Істина, 2017. 384 с.

Додаткова

1. Барановський Ф. В. Європейська інтеграція та демократичний розвиток України: концептуальний аналіз взаємовпливу: монографія. Луганськ: Елтон-2, 2007. 407 с.

2. Європейська інтеграція та міжнародна співпраця = European integration and international cooperation: посібник / В. А. Мандрагеля та ін.; за заг. ред. В. А. Мандрагелі, Л. А. Шереметьєвої; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; Каф. глобалістики, євроінтеграції та упр. нац. безпекою. К.: НАДУ, 17 2016. 286 с.

3. Європейська та євроатлантична інтеграція: навч. посіб. / [О. В. Баула та ін.; наук. ред. Лютак О. М.]; Луцьк. нац. тех. ун-т. - Луцьк: РВВ Луцьк. НТУ, 2016. 326 с.

4. Комарова Т. В. Юрисдикція Суду Європейського Союзу: моногр. Х.: Право, 2010. 360 с.

5. Гердеген М. Європейське право: пер. з нім. / Гердеген Матіас. К.: «К. І. С.», 2018. 528 с.

6. Кашкин С.Ю. Введение в право Европейского Союза. Учебное пособие. М: Эксмо, 2005. 368 с.